

DE
FATALE
KUST

Het epos van AUSTRALIË

ROBERT HUGHES

UITGEVERIJ BALANS

Oorspronkelijke titel: *The Fatal Shore, The Epic of Australia's Founding*

Uitgegeven door Alfred A. Knopf, Inc., New York

De Nederlandse uitgave is tot stand gekomen door bemiddeling van Alfred A. Knopf, Inc.

Copyright © 1986 Robert Hughes

Copyright © 1988/2018 Nederlandse vertaling J. Verheydt/Uitgeverij Balans, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden.

Vertaald uit het Engels door J. Verheydt

Vertaling balladen en liedjes door Floor Kist

Eindredactie Werkman Tekstverzorging, Willemien Werkman, Amsterdam

Lithografie Wilco Art Books, Mariska Bijl, Amsterdam

Omslagontwerp Nico Richter

Omslagbeeld *Noon: Prison Hulks in Portsmouth Harbour* van Ambroise Louis Garneray, collectie Rountree Tryon Galleries

Vormgeving binnenwerk Adriaan de Jonge, Amsterdam

Druk Bariet Ten Brink, Meppel

ISBN 978 94 6003 759 7

NUR 320

 facebook.com/uitgeverijbalans

 twitter.com/balansboeken

 instagram.com/uitgeverijbalans

 uitgeverijbalans.nl/nieuwsbrief

Inhoud

Inleiding 9

- 1 De baai en de ballingen 19
- 2 De verstikkende val 43
- 3 Het vergeten continent 75
- 4 De hongerjaaren 129
- 5 Naar de rand van de wereld 189
- 6 Wie waren de gedeporteerden? 229
- 7 Weglopers en woudlopers 288
- 8 Hoeren, homo's en inboorlingen 341
- 9 Slaven van de Kroon 392
- 10 De gentlemen van New South Wales 446
- 11 De Fatale Kust 507
- 12 De kat met negen staarten 584
- 13 Norfolk Island 632
- 14 Kortstondige hervormingen 666
- 15 Gods boze oog 717
- 16 Leve de Nieuwe Tijd! 768
- 17 Het einde van het Systeem 795

Aanhangsels

- 1 Gouverneurs en andere bestuurders van New South Wales 825
- 2 Bestuurders van Van Diemen's Land 825
- 3 Ministers van Koloniën 826

Register 827

JOHNSON'S AUSTRALIA

BY
A.J. JOHNSON, NEW YORK.

SCALE OF MILES
0 35 70 140 210 280

REFERENCES TO COUNTIES

WEST AUSTRALIA.

Perth	1	Grantham	14
Travis	2	Woods	15
McLachlan	3	Wellington	16
Glendy	4	Widloke	17
Grey	5	Peel	18
Carnarvon	6	Stevens	19
Victoria	7	Jefferson	20
Pertham	8	Candorick	21
Lansdowne	9	Hay	22
York	10	Leveson	23
Howick	11	Sterling	24
Bancroft	12	Plantagenet	25
Stourcy	13	Acot	26

ARHEM LAND	Discovered by the Com ^d of Ships Para & Arnhem	1823
TASMAN LAND	Discovered by Tasman in his second voyage	1644
DE WITT LAND	Discovered by De Witt in the Ship Triton	1623
ESCHMUTZ LAND	Discovered by Dirk Hartog	1616
EDGE LAND	Discovered by Edes	1619
YLANING LAND	Discovered by Ylaning	1697
LEB WIDE LAND	Discovered by the Commander of the Leewin	1622
NETS LAND	Discovered by Nets in the Ship called Zeepaart	1627
FRYE LAND	Discovered by Flanders	1802

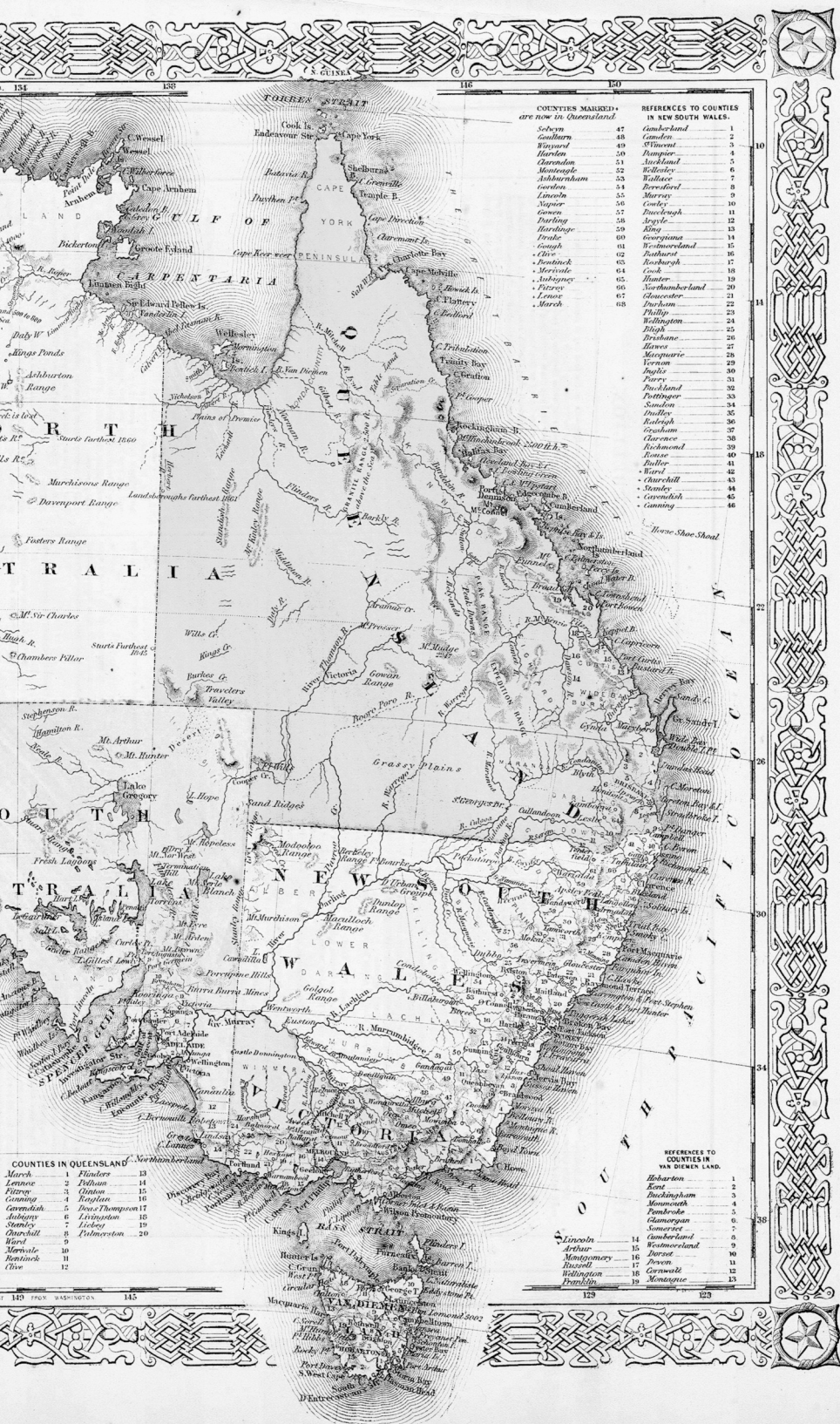
COUNTIES IN SOUTH AUSTRALIA.

Frome	9
Victoria	10
Barrow	11
McDonnell	12
Robe	13
Grey	14
Taswell	1
Sturt	2
Albion	3
McAlister	4
Light	5
Grey	6
Stonley	7

COUNTIES IN VICTORIA.

1	Arden	13
2	Grant	14
3	Palmerston	15
4	Conventry	16
5	Dalton	17
6	Raynham	18
7	Hampden	19
8	Stipon	20
9	Yelverton	21
10	Northwicks	22
11	London	23
12	Follet	24

Handgemaakte kaart van Australië uit 1865, gemaakt door de Amerikaanse kaartmaker A.J. Johnson.

COUNTIES MAINTAINED are now in Queensland

Sobey	47
Gardham	48
Wayard	49
Harlan	50
Ormond	51
Montague	52
Johnsbrough	53
Carleton	54
Lincoln	55
Waver	56
Gwen	57
Parling	58
Harbridge	59
Pratt	60
Leach	61
Clive	62
Woodstock	63
Marvale	64
Subiague	65
Reyn	66
Lenox	67
Marck	68

REFERENCES TO COUNTIES IN NEW SOUTH WALES.

1	Camberland
2	Garden
3	St Vincent
4	Pumprey
5	Jackland
6	Wellisley
7	Wallace
8	Berraford
9	Morrey
10	Cook
11	Puckelough
12	Angley
13	King
14	Georgian
15	Wimmerland
16	Peaburst
17	Leach
18	Cook
19	Water
20	Yorkshumberland
21	Gloucester
22	Duckam
23	Phillip
24	Wellington
25	High
26	Drabane
27	Stewart
28	Macquarie
29	Verona
30	Carly
31	Parr
32	Rockland
33	Pottenger
34	London
35	Bradley
36	Kalsh
37	Caracum
38	Carance
39	Richmond
40	Conner
41	Palmer
42	Stuart
43	Aurichill
44	Stamley
45	Carrollish
46	Cunning

COUNTIES IN QUEENSLAND

1	Flinders	13
2	Bethun	14
3	Orton	15
4	Rayton	16
5	Dove Thompson	17
6	Livingston	18
7	Libby	19
8	Churhill	20
9	Ward	
10	Marvale	
11	Bentwick	
12	Clive	

REFERENCES TO COUNTIES IN VAN DIEMEN LAND.

1	Richardson
2	Gene
3	Buckingham
4	Monmouth
5	Pembroke
6	Gloucester
7	Wimmerland
8	Harrot
9	Waver
10	Monmouth
11	Dorset
12	Devon
13	Gloucester
14	Monmouth

De baai en de ballingen

In 1787, het achtentwintigste jaar van het bewind van koning George III, zond de Britse regering een vloot uit om Australië te koloniseren.

Nog nooit was een kolonie zo ver van het moederland gesticht, of met zo weinig kennis van het grondgebied in kwestie. Er waren geen voorafgaande verkenningstreks gemaakt. In 1770 had kapitein James Cook de onverkende oostkust van dit nog volslagen mysterieuze continent bereikt en korte tijd het anker laten vallen in een inham die de naam Botany Bay kreeg, waarna hij weer in noordelijke richting was weggezeild. Sindsdien was hier geen schip meer geweest: gedurende zeventien lange jaren, die zich in niets onderscheidden van de duizenden die eraan vooraf waren gegaan, was er geen woord, geen observatie aan dit werelddeel gewijd en had het daar gelegen, weggesloten in de historische onmetelijkheid van zijn blauwe hittewaas, zijn wildernis van kreupelhout en zandsteen, en de gestage donder van de glazig doorschijnende brekers van de Stille Oceaan.

Nu echter zou deze kust getuige worden van een koloniaal experiment dat nog nooit eerder was gedaan, en sindsdien ook nooit meer is herhaald. Van een onverkend werelddeel zou een gevangenis worden gemaakt. De ruimte eromheen, dat wil zeggen de lucht en de zee zelf, die hele transparante doolhof van de zuidelijke Stille Oceaan, zou een 22.000 kilometer dikke muur worden.

Het einde van de achttiende eeuw gaf een overvloed van plannen te zien die sociale rechtvaardigheid beoogden, en ontsproten waren aan de ontwakende revolutionaire geest van die tijd. In dit geval zou dit proces echter worden omgekeerd: geen Utopia, maar een dystopie: niet die van nature goede en moreel rechtschapen mens van Rousseau, handelend via vrijwillig gesloten maatschappelijke contracten, maar een gedwongen, verbannen, onwortelde en geketende mens. Andere delen van de Stille Oceaan, in het bijzonder Tahiti, leken Rousseau aanvankelijk in het gelijk te stellen, maar de geestelijke vaders van de eerste koloniale jaren van Australië waren Hobbes en de markies de Sade.

In hun meest optimistische momenten hoopten de autoriteiten dat dit

werelddeel uiteindelijk een hele maatschappelijke klasse zou opslokken: de 'misdadige klasse'. Het bestaan hiervan was in het laat-georgiaanse en vroeg-victoriaanse Engeland een van de voornaamste sociologische opvattingen. Australië werd gekoloniseerd om Engelse eigendommen te beschermen, niet tegen de kikvorsenetende indringers aan gene zijde van het Kanaal, maar tegen de rovers in eigen land. De Engelse wetgevers wensten zich niet alleen van deze 'misdadige klasse' te ontdoen, maar het bestaan ervan zo mogelijk geheel te vergeten. Australië was een onzichtbaar riool, met een smerige, onuitsprekelijke inhoud. Toen Jeremy Bentham in 1812 tegen de 'dievenkolonie' protesteerde, voerde hij aan dat de transporten daarheen

inderdaad een *experimentele* maatregel waren, maar dat datgene waarmee geëxperimenteerd werd in dit geval vreemd goed gelegen kwam; een *masa animae viles*, een soort uitwerpselen dat uitgescheiden kon worden, en dat dan ook werd – en naar het zich laat aanzien met opzet – naar een oord dat zo ver uit het oog ligt als maar enigszins mogelijk is.

In de gedachten van de meeste Engelsen was dit oord niet alleen een afwijkende samenleving, maar een andere planeet – een wereld in ballingschap, in de volksmond samengevat door de naam 'Botany Bay'. Voor zijn blanke scheppers was het een afgelegen abnormaliteit, vreemd maar toch bereikbaar, zoals het onderbewustzijn dat voor het bewustzijn is. Er was vooralsnog geen sprake van zoiets als een 'Australische' geschiedenis of cultuur. Tijdens de eerste veertig jaar van haar bestaan was alles wat in de dievenkolonie plaatsvond een Engelse aangelegenheid. Gedurende de hele periode van de gevangentransporten werden er door de Kroon meer dan 160.000 veroordeelde mannen, vrouwen en kinderen (door gebreken in de administratie zal het juiste aantal nooit precies vastgesteld kunnen worden) als slaven naar Australië verscheept. In de geschiedenis van het tijdperk tot de twintigste eeuw was het de meest grootscheepse verbanning waartoe burgers ooit in naam van een Europese regering gedwongen zijn. Ook in de strafwetenschap van vroegere tijden is er niets wat ermee te vergelijken valt. In Australië heeft Engeland het ontwerp geschetst voor dat nog veel uitgebreider en afgrijselijker tableau van onderdrukking in de twintigste eeuw: de goelag. Geen ander land heeft ooit zo'n geboorte gehad, en we kunnen zeggen dat de barensweeën daarvan begonnen zijn op die middag van de 26ste januari 1788, toen een vloot van elf schepen met 1030 koppen aan boord, onder wie 548 mannelijke en 188 vrouwelijke veroordeelden, onder het bevel van kapi-

tein Arthur Phillip op diens vlaggenschip Sirius Port Jackson, of zoals deze plek later zou worden genoemd, de baai van Sydney, binnenvoer.

* *
*

Genoemd ogenblik zou vergeleken kunnen worden met het openbreken van een capsule. Op de baai die de schepen toen binnenvoeren had de Europese geschiedenis geen enkel stempel gedrukt. Totdat de bollende zeilen en de gebogen boegen van de Britse schepen South Head rondden had hier geen kalender bestaan. Dit grondgebied was sinds onheuglijke tijden het bezit geweest van de Aboriginals en de hen omringende dierenwereld, en geen ander menselijk oog had het ooit aanschouwd. Nu echter brak het beschermende glas van de afstand, om nooit meer te worden hersteld.

Om zich een voorstelling van het landschap te maken dient de lezer te beginnen bij North Head, de bovenkaak van de mond die de natuurlijke haven vormt. Hier houdt Australië op en breken zijn platen zandsteen af als biscuit, waarvan de als huizen zo grote kruimels vijfenzeventig meter lager schots en scheef door elkaar liggen op de azuren rand van de Stille Oceaan. Een brokkelende, onregelmatige muur van lichtbruin zandsteen, verweerd door de onophoudelijke wind, strekt zich uit naar het noorden, om daar te versmelten met een glazige einder. Oostwaarts begint de Stille Oceaan aan zijn 11.000 kilometer lange curve naar Zuid-Amerika. Een lange branding vreet aan de klippen met ziedend wit schuim, en slingert watersluiers wel dertig meter hoog de lucht in. Bij dit treffen van de eeuwenoude elementen van rots, zee en lucht – massa, energie en licht – kun je je voorstellen waarom de Aboriginals North Head *Boree* noemden, oftewel ‘hij die standhoudt’.

Het zandsteen vormt het gebeente en de wortels van de kust. Boven op de klippen is de bodemlaag dun en het struikgewas schraal. Er zijn banksiastruiken, met hun getande bladeren en hun verdroogde zaadkegels die aan een massa kwebbelende monden doen denken. Tegen deze sobere grijsgroene achtergrond doet het sporadische rood of blauw van een bloem je bijna schrikken. Wat verder terug naar het westen dalen de zandstenen richels echter af naar de natuurlijke haven, die daardoor in een menigte kleine inhammen wordt verdeeld. In 1788 waren deze beschutte inhammen dicht bebost. De grootste bomen die er stonden waren eucalyptussen: rode gombomen, angoforen, ‘scribbly’-gombomen, en nog een tiental andere soorten. Tot op het einde van de achttiende eeuw had nog geen Europeaan ooit een eucalyptus gezien, en ze moeten inderdaad een buitengewoon vreemde aan-

blik hebben geboden, met hun loshangende slierten half afgeschilferde bast, hun glad geplooid vertakkingen (die aan oksels, ellebogen of kruizen deden denken), hun vloeiende bewegingen en hun waas van het hele jaar blijvend gebladerte. Niet altijd groen, maar altijd grijs blijvend gebladerte: die zachte, in ruimtelijk opzicht bedrieglijke achtergrondkleur van de Australische wildernis, die op het eerste gezicht een eentonige indruk maakt, maar voor het geacclimatiseerde oog golft in een menigte schakeringen.

In de rivierbeddingen, waarin stroompjes water traag van poel tot poel kabbelden en baarden van roestkleurige algen langs de zandstenen randen achterlieten, groeiden kolossale koolpalmen, waarvan de vochtige schaduw een bestaansmogelijkheid boden aan massa's varens en mossen. Langs de heuvelruggen lichtten mimosa's geel op in het zonlicht, en ook waren er groepen grasbomen, met hun droge speerachtige stengel die omhoog schoot vanuit een krans van geveerde bladeren.

De bodem was in hoofdzaak zanderig en schraal, maar sommige gedeelten van de oevers rond de baai bleken, tot opluchting van kapitein John Hunter, Phillips onderbevelhebber,

draaglijk land, dat ontgonnen kan worden zonder eerst te behoeven wachten tot het van bomen ontdaan zal zijn; want de bomen staan zeer ver uiteen; kortom, de bossen gelijken een hertenkamp, zozeer zelfs dat het is alsof ze voor dat doel bestemd waren.

Deze vergelijking van het landschap rond de baai met een Engels park is een van de meer gebruikelijke, zij het verbazingwekkende beschrijvingen waarvan de dagboekschrijvers van deze eerste transportvloot zich bedienden. Dit was deels een gevolg van hun gewoonte hun toevlucht tot vertrouwde Europese stereotypen te nemen wanneer het erom ging de vreemde aanblik van Australische dingen weer te geven – zo heeft het minstens twee decennia geduurd voordat koloniale aquarellisten erin slaagden de gombomen goed af te beelden, in plaats van ze eruit te laten zien als Engelse eiken of iepen – en ten dele was het ongetwijfeld ook een gevolg van het eenvoudige feit dat na maanden op zee elk stuk land eruitziet als de Hof van Eden. Toch was bovengenoemde beschrijving niet ongegrond, want het landschap werd dikwijls kaalgebrand door inheemse jagers; door het vuur werden de grote bomen verspreid gehouden, en werd de groei van gras bevorderd.

Er valt dan ook een mengeling van opluchting en esthetisch genoegen te bespeuren in de aantekening die Arthur Bowes Smyth op 26 januari 1788 in

zijn dagboek maakte toen zijn transportschip, de Lady Penrhyn, de baai binnengleed, langs dat gevaarlijke rif met omliggende rotspunten die later 'De Zeug en de Biggen' zouden worden genoemd, en langs de glooiende, door de wind geërodeerde zandsteenrichels van de latere Vaucluse Bay en Parsley Bay, die brede, zonovergoten doorgang tegemoet die nu overbrugd is door de Sydney Harbor Bridge:

Zelfs de fraaiste terrassen, gazons en grotten, met aanplantingen van de hoogste en statigste bomen die ik ooit op het landgoed van een edelman in Engeland heb gezien, kunnen die welke de Natuur ons thans te zien gaf nog niet in schoonheid overtreffen. Het gezang van de diverse vogels in het geboomte, en de vlucht van de talrijke parkieten, papegaaien, kaketoës en ara's deden alles om ons heen op een betovering lijken; de gigantische rotsblokken die van de heuveltoppen tot helemaal beneden aan de waterkant op ontstellende wijze boven onze hoofden hingen en langs de oevers de bruikbaarste aanlegsteigers vormen die men zich maar wensen kan, tartten iedere beschrijving.

Hij had het bij het verkeerde eind wat de ara's betrof, want die komen in Australië niet voor. De dichtheid en de verscheidenheid van de vogelpopulatie langs de baai waren echter wel degelijk verbluffend te noemen. In het struikgewas verdrongen enkele tientallen soorten papegaaien elkaar: roze kaketoës, naaktoogkaketoës, roze Inka-kaketoës, zwarte raafkaketoës, enzovoort, tot regenbooglori's en rosella's en de kleine, zaadjes etende grasparkietjes die, wanneer je ze verstoorde, in zulke dichte zwermen opvlogen dat ze lange golvende schaduwen afwierpen op de grond. De grote geelkuifkaketoë, *cacatua galerita*, was het spectaculairst; het waren grote vogels met een schor, krijsend stemgeluid, een krijtwit verenpak (onder de wigvormige staart met wat geel vermengd), leikleurige snavels, oogjes als gitzwarte glazen kralen en een zorgeloze kuif van gele veren die van de kop naar achteren krulde. Als ze opgewonden raakten, zetten ze hun kuif recht op als een gouden stralenkrans die aan Azteekse hoofdtooien deed denken. Deze luidruchtige praalhanzen verzamelden zich in zwermen van honderden, en als ze op een dode gomboom neerstreken, leken de zilverkleurige takken overdekt met iets wat op witte bloesems leek, waarna ze, als ze verstoord werden, weer in vogels veranderden en krijsend opfladderden.

De roze kaketoës, een kleinere soort, hadden een grijze rug, een witte kuif en een frontje van een uiterst delicaat, stoffig dieproze, als het hart van een

bourbonroos, zodat, wanneer een zwerm ervan voorbijvloog tegen de achtergrond van de opaalkleurige horizon, het net was alsof ze van kleur wisselden – van roze naar grijs, en weer terug – als ze van richting veranderden, met schorre kreetjes die aan het piepen van roestige scharnieren deden denken.

Tegenover de uitbundigheid van het vogelleven rond de baai stonden de stilte en de geheimzinnigheid van het terrein. Aan de Australische dieren was niets voorspelbaars. Vele ervan waren gecamoufleerde fossielen, atavismen die door het droge kreupelhout kropen, gleden, waggelden of sprongen. In hen schenen de legenden omtrent het op de kop staan van de antipoden gevaarloos tot leven te komen. Hun verre voorouders waren in volslagen isolatie geëvolueerd, sinds het Australische continent ongeveer veertig miljoen jaar geleden van Antarctica was losgescheurd.

Een van deze schepsels, een exemplaar van een kleine kangoeroesoort, wallaby genaamd, was al ver ten noorden van de baai van Sydney geschoten door Sir Joseph Banks, toen de Endeavour in juni 1770 lekgeslagen op het strand had gelegen te midden van de koraaldoolhoven van het Grote Barrière-rif. Het dier was gevild en meegenomen naar Engeland, waar het door een Londense taxidermist was opgezet, en vervolgens aan de befaamde dieren-schilder George Stubbs was gegeven om er een portret van te maken. 'Door de bevolking wordt het *kangooroo* genoemd,' tekende kapitein Cook in zijn dagboek aan, en het bewoog zich voort 'door te wippen of te springen met sprongen van zeven tot acht voet ver, en dat met uitsluitend zijn achterpoten. De huid is bedekt met een kortharige vacht van een muisachtige of donker grijze kleur. Uitgezonderd de kop en de oren, die me aan die van een haas deden denken, vertoont het geen enkele gelijkenis met enig Europees dier dat ik ooit gezien heb.' Toen Phillip in de baai van Sydney arriveerde, was het enige dat hij met zekerheid over de taal van de 'Indianen' wist te zeggen dat ze dit dier een 'kangaroo' noemden. Aangezien hun taal echter niets gemeen had met die van de stam die Cook zo ver noordwaarts had ontmoet, namen de inheemsen rond de baai van Sydney aan dat 'kangaroo' het woord van de blanke indringers was voor dat alledaagse en vertrouwde dier dat zijzelf altijd als een *patagarang* hadden gekend.

Rond de baai leefde wel een half dozijn verschillende soorten van deze patagarangs, die aan het taaie gras knabbelden en geruisloos, als reebruine schimmen, opdoken tussen de richels van de met varens begroeide geulen. De grijze reuzenkangoeroe, *macropus giganteus*, verplaatste zich in groepen van tientallen tegelijk; 'het geluid dat ze maken,' zou een koloniale dagboek-

schrijver aantekenen, 'is een zwak geblaas, dat klaaglijk klinkt, maar zich niet gemakkelijk laat beschrijven.' Weer andere soorten varieerden in grootte van de schuwe rotskangoeroes tot de kleine *potoroes* of kangoeroeratten.

De kangoeroes waren niet de enige onbekende dieren in dit landschap. Koala's klauterden door de takken van de gombomen, of lagen languit in de giefelijke vertakkingen, kauwend op hun bosjes bladeren. Dit waren niet de aanvullige, op teddyberen lijkende knuffeldiertjes van de Qantas-reclame, maar trage, prikkelbare en deftige schepsels met wollige oren en een neus als de hak van een laars, die twee pond verse gomboombladeren per dag aten en, wanneer je ze ving, verwoed krabden en de aanstootgevende hand besproeiden met naar eucalyptus ruikende urine. Het waren trouwens helemaal geen beren (evenmin als de gevlekte 'inheemse kat' een kat was, of de bolbuikige Tasmaanse wolf tot de hondachtigen behoorde), maar nachtelijke buideldieren zonder enige duidelijke verwantschap met welk ander dier dan ook, hetzij levend of fossiel. Na zonsondergang was het geboomte vervuld van de bonkende, krabbelende en kwetterende geluiden van andere nachtdieren – dikke, gepluimstaarte klimbuideldieren, ringstaartbuidelratten en suikereekhoorns, die brede, behaarde huidvliezen tussen hun voor- en achterpoten hadden en daarmee als parachutisten van boom tot boom zweefden in een wankel vlucht. Als echte Arcadiërs leefden deze schepsels van het opzuigen van zoete nectar uit de kelken van wilde bloemen.

De oudste en bizarste van de zoogdieren waren echter het vogelbekdier en de mierenegel. Beide waren uiterst primitieve diersoorten, die in hun evolutie waren blijven steken ergens tussen reptiel en zoogdier in. Het waren cloacadiëren: dezelfde opening deed bij hen om beurten dienst om te paren, zich te ontlasten en eieren te leggen. De mierenegel deed vaag aan een Europese egel denken, maar de overeenkomst strekte zich niet eens uit tot de stekels: zijn elegante geelbruine pennen waren in feite een soort vacht, zij het een zeer gestileerde soort. Het dier legde eieren als een vogel, maar droeg die met zich mee in een buidel onder de buik. Het was buitengewoon bijziend, maar bezat een scherpe reukzin waarmee het de door mieren afgegeven geur van mierenzuur horizontaal meters ver kon ruiken, of verticaal door verscheidene centimeters harde, door de zon gebakken bodem heen. Het had een snavel in plaats van kaken: een open buis waaruit een roze, kleverige tong die bijna even lang was als zijn lichaam en als een zweeps slag naar buiten kon schieten, een mierennest in. Als hij zich bedreigd voelde, rolde de mierenegel zich op tot een stekelige bal, of deed zijn kop omlaag en groef met zijn verbazingwekkend sterke klauwen een gat, waarin het in een oogwenk verdwenen was.

Het vogelbekdier was een amfibie: de enige overlevende van zijn prehistorische familie, die van de Ornithorhynchidae ofwel vogelsnavelige zoogdieren. Het had een bek en poten met zwemvliezen als een eend, de staart van een bever en een prachtig glanzend, vetrijk vel. Als een soort kleine zeehond had het een royale onderhuidse vetlaag, want het was te primitief om zijn eigen lichaamstemperatuur te regelen. Het vrouwtje legde in een uit de modder van de oever van een kreek uitgegraven tunnel een stel leerachtige, prehistorisch uitzierende eieren en zoogde haar jongen als ze uit het ei gekomen waren – niet door tepels, maar door verwijde poriën in haar buik huid, die ze krabde totdat er melk uitkwam. Het grootste deel van zijn leven moest een vogelbekdier doorbrengen met het zoeken naar wormen en insecten in de rivierbedding, aangezien het dagelijks meer dan zijn eigen gewicht aan voedsel verorberde en het stofwisselingstempo van een hoogoven bezat. Als je zo'n als een razende tekeergaand klein fossiel vasthoudt (er zorg voor dragend buiten het bereik van de achterpoten te blijven, die, als zoveel 'schattige' dingen in Australië met een giftig uitsteeksel zijn uitgerust), lijkt het wel een en al hart, zo heftig kun je het voelen pompen en trillen.

Wombats – logge, wel veertig kilo wegende buideldieren die aan dikke beren met stompe schedels deden denken – groeven hun wijdvertakte catacomben onder de grond en buideldassen tuurden vanuit hun holen; het landschap leefde, maar op een heimelijke manier. Hier in de Australische wildernis moest je kijken, en dan nog eens kijken, voordat je een glimp opving van de grijze koala, gecamoufleerd als hij was door de rozig grijze achtergrond van zijn gomboom. De geluiden van de dieren stonden in geen enkele verhouding tot hun afmetingen. Precies zoals de ruimte van alle perspectief werd beroofd door het willekeurige, flikkerende licht tussen de bomen, zo was het ook moeilijk vast te stellen waar geluiden vandaan kwamen. Het pulserende getjirp van een krekel op een tak op drie meter afstand kon van overal om je heen lijken te komen. Ook was het moeilijk deze schepsels die de oevers van de baai bevolkten ongemerkt te besluipen. De door de zomerhitte in geelbruine en bronzen tinten gebakken wildernis, waarvan de grond bedekt was met een knisperende laag dorre gomboombladeren, verdroogd gras en afgevalen stukken eucalyptusbast, was als een gespannen trommelvel, en werkte als een gevoelige klankbodem die alle dieren voor je nadering waarschuwde.

Er ging weinig dreiging van dit parlement van diersoorten uit. Het enige vleesetende dier van formaat was de dingo, de 'inheemse hond' die lang geleden door migrerende Aboriginals in Australië was geïmporteerd. Zelfs de

draak van de wildernis, een aasetende varaan, goanna genoemd, schoot ijlings een boom in en klampte zich daar vast, de keelzak opgeblazen in geluidloze consternatie, tot de indringer wegging. Het enige universele roofdier was de mens.

* *
*

Een statische cultuur, verward door haar oeroude primitiviteit, onveranderd gebleven te midden van een onveranderlijk landschap – tot nog maar kort geleden was dit de algemene opvatting over de Australische Aboriginals, en voor velen geldt ze nog steeds. Daar bestaan verscheidene redenen voor: fabeltjes omtrent de Edele Wilde, foutieve interpretatie van de technologie van de Aboriginals, traditioneel racisme, en onbekendheid met de Australische prehistorie. Het is in feite een volkomen onjuiste opvatting, maar blanke stadsbewoners ontbreekt het aan ervaringen die hen van het tegendeel zouden kunnen overtuigen. Niemand kan zich er een voorstelling van maken hoe de baai van Sydney zich op die 26ste januari 1788 voor de ogen van de blanke gedetineerden moet hebben ontvouwen, alleen maar door de landtongen van hun baksteen, staal en asfalt te ontdoen, de grote Harbor Bridge en het Opera House neer te halen en de stranden te bevolken met magere zwarte figuurtjes die met speren zwaaien. Daarvoor waren de veranderingen te radicaal. Niettemin is het de moeite waard te proberen het landschap en zijn bewoners te zien zoals ze waren, want dit houdt verband met een van de voornaamste mythen ten aanzien van de vroeg-koloniale geschiedenis zoals die tot omstreeks 1960 werd uitgelegd en onderwezen. Het betreft hier het denkbeeld, verspreid door de eerste kolonisten en overgeërfd uit de negentiende eeuw, dat die eerste transportvloot een ‘leeg’ continent was binnengevaren, slechts spaarzaam bevolkt met primitieve dieren en nauwelijks minder primitieve mensen, zodat het onvermijdelijk was dat de ‘sterksten’ zouden triomferen. De vernietiging van de Australische Aboriginals werd aldus gerationaliseerd door er een natuurwet van te maken. ‘Niets kan het uitsterven van het inheemse ras tegenhouden, dat het land slechts van de Voorzienigheid in bewaring heeft gekregen totdat het door een voortreffelijker ras zou worden vervangen,’ merkte een kolonist in 1849 op.

De eerste blanke kolonisten waren echter zo opvallend ongeschikt om in het nieuwe land te overleven, dat ze op de rand van de hongerdood leefden te midden van wat de Aboriginals een natuurlijke overvloed toescheen. Ze hadden er haast geen idee van wat eetbaar was, of hoe ze eraan konden ko-

men. De meesten van de met dit eerste transport verscheepte gevangenen waren nooit verder geweest dan een kilometer of vijftien van hun geboorteplaats en hadden zelfs nog nooit de zee gezien, voordat ze in de boeien waren geslagen en aan boord van de schepen gedreven. Ze waren in Australië net zo verdwaald als een Aboriginal dat in een Londense woonkazerne zou zijn geweest. De Aboriginals die ze ontmoetten waren zo goed aan hun omgeving aangepast dat ze waarschijnlijk beter gevoed waren dan in 1788 met de meeste Europeanen het geval was. Voor de blanken, zowel de gevangenen als de officieren, was de baai van Sydney het einde van de wereld, maar voor de Aboriginals was hij het middelpunt. Het landschap en zijn ondefinieerbare, door de blanken nog niet te benoemen hulpbronnen stonden tussen de twee culturen in, hen over en weer tonend hoe volslagen anders de ander was.

Op het tijdstip van de blanke inval hadden er in Australië al minstens 30.000 jaar mensen geleefd. Ze waren het continent binnengedrongen tijdens het pleistoceen. Deze migratie viel ongeveer samen met de eerste golf van volksverhuizingen vanuit Azië naar de toen nog onbevolkte uitgestrektheden van Noord-Amerika, via de thans verzonken landbrug tussen Siberië en Alaska.

Ook de eerste Australiërs waren uit Azië gekomen. Toen ze Australië ontdekten, was het continent misschien een kwart groter dan het nu is. In het pleistoceen lag de zeespiegel van de Stille Oceaan tussen de 120 en 180 meter lager dan tegenwoordig. Je kon toen te voet oversteken van Zuid-Australië naar Tasmanië, dat in die tijd nog geen eiland was. Het Sahul-plat, de ondiepe richel op de oceaanbodem waardoor Australië thans door water van Nieuw-Guinea gescheiden is, was toen nog land; Australië, Nieuw-Guinea en mogelijk ook delen van de Nieuwe Hebriden vormden toen nog één landmassa. Met de door vele mensengeneraties tijdens op goed geluk ondernomen verkenningstochten verzamelde ervaringen moet het destijds mogelijk zijn geweest vanuit Zuidoost-Azië via Borneo en Celebes Australië te bereiken door de over de zee verspreid liggende eilanden als springplank te gebruiken. Een dergelijke reis zou grotendeels zijn gemaakt door met het blote oog op kusten aan te sturen die de landverhuizers vanuit hun vertrekpunten moeten hebben kunnen zien; er zouden enkele zeereizen van meer dan vijftig zeemijlen mee gemoeid zijn geweest, maar niet al te veel; en een rechtstreekse route was er niet. Om het met de woorden van de historicus Geoffrey Blainey te zeggen: 'Australië was slechts het toevallige eindpunt van een reeks zeereizen en volksverhuizingen.' Het ogenblik waarop de eerste mens

uit zijn gammele notendop van een kano aan land stapte op de noordwestkust van het pleistocene Australië, mag echter met recht als een van de keerpunten in de menselijke geschiedenis worden beschouwd: het was de eerste keer dat *homo sapiens* ooit nieuw land in bezit had genomen door de zee over te steken.

Afgezien van het feit dat ze vanuit het noorden waren gekomen, weet niemand wie die kolonisten zijn geweest, of waar ze vandaan waren gekomen. Wie het ook geweest mogen zijn, ze verspreidden zich geleidelijk aan naar het zuiden, oosten en westen over het hele continent, op hun weg reuzenkangoeroes dodend en vergezeld van hun geïmporteerde halfwilde honden, waarvan de dingo's de afstammelingen zijn. Hun eerste kampplaatsen zijn inmiddels overspoeld door de wateren van de Timorzee en de Golf van Carpentaria, die tussen 13.000 en 16.000 v.C. zo snel stegen dat de kust zich in een tempo van bijna vijf kilometer per jaar landinwaarts verplaatste. De oudste in het noorden gelegen kampplaatsen waarvan we het bestaan kennen dateren van 22.000 jaar geleden en liggen bij Oenpelli, 240 kilometer ten oosten van Darwin.

De trek naar het zuiden was echter al veel eerder begonnen. Omstreeks 30.000 v.C. waren er reeds lang gevestigde, rivierkreeft en emoe-eieren etende stammen aan de oevers van het inmiddels drooggevallen bassin van het Mungomeer, in Zuidoost-Australië; het zijn wellicht de eerste mensen ter wereld geweest die hun doden cremeerden en de als offergaven meegegeven balletjes oker die in een van hun graven zijn aangetroffen doen vermoeden dat ze er denkbeelden op na hielden omtrent het voortleven van het bewustzijn na de dood. Tegen 20.000 v.C. hadden de Aboriginals de baai van Sydney bereikt. Ongeveer terzelfder tijd peuterden anderen stukjes vuursteen los uit de kalkstenen wanden van de Koonaldagrot, die aan de uiterste zuidrand van het continent onder de Nullarborvlakte ligt. Daar, in de duisternis, krasten ze primitieve tekeningen op de wanden, wat wellicht de eerste kunstwerken zijn geweest die ooit op het zuidelijk halfrond zijn vervaardigd – weinig meer dan graffiti, vergeleken bij de latere prestaties van de Aboriginals op dit gebied, maar niettemin een duidelijk bewijs van een zekere artistieke opzet. Tweeduizend jaar later hadden de Aboriginals hun afvalhoopen met kreeftenschalen, hun scherfjes vuursteen, benen speerpunten en stukken houtskool al in alle bewoonbare delen van het continent achtergelaten. De kolonisatie was een feit, en over het onmetelijke land was een vlies van menselijke cultuur gespannen.

Het was echter een uiterst dun vlies. Toen de eerste transportvloot arri-

veerde waren er in heel Australië misschien 300.000 Aboriginals – een gemiddelde van één persoon per zesentwintig vierkante kilometer. Plaatselijk waren er echter grote verschillen in de bevolkingsdichtheid. In het 768.000 vierkante kilometer metende gebied van droge kalksteenvlakte en met de begroeide woestijn tussen de Grote Australische Bocht en de Steenbokseerkring, een terrein waarvan men zegt dat zelfs de kraaien er achterstevoren vliegen om het stof uit hun ogen te houden, zwierven waarschijnlijk minder dan 20.000 mensen rond. Langs de kust, waar meer voedsel was en het vaker regende, kon de bodem meer mensen in leven houden. Na een paar maanden langs de oevers van de baai van Sydney te hebben doorgebracht, schatte Phillip dat de gebieden van de Cumberlandvlakte die hij verkend had ongeveer 1500 van de zwarte bewoners van voedsel voorzagen; deze ruwe schatting komt neer op ongeveer drie personen per tweeënhalve vierkante kilometer.

De Australiërs waren in stammen verdeeld. Particulier eigendom kenden ze niet, maar toch waren ze sterk territoriaal van instelling, en door jachtgewoonten en totemisme met hun voorvaderlijke grond verbonden. Op het tijdstip van de blanke invasie bestonden er honderden stammen – misschien wel een maximum van negenhonderd, hoewel vijfhonderd een aannemelijker aantal is. Zo'n stam bezat geen koning of charismatische leidersfiguur, of zelfs maar een formele raad. Hij werd bijeengehouden door een gemeenschappelijke godsdienst, een gemeenschappelijke taal en een web van nauw met elkaar verweven familiebanden; men kende geen schrift, maar in plaats daarvan was er een gecompliceerde structuur van gesproken en gezongen mythen waarvan de mysteries geleidelijk aan door de ouderen van de stam aan de jongere mannen werden doorgegeven. Geografische hindernissen konden splitsingen in de taal van een stam ten gevolge hebben. Zo was het gebied rond het tegenwoordige Sydney, het voorvaderlijke gebied van de Iora-stam – die placht rond te zwerven over een oppervlakte van ongeveer 1800 vierkante kilometer, van Pittwater tot aan Botany Bay – in tweeën gesneden door de baai van Sydney zelf; wat ertoe leidde dat de 'horden' of subgroepen van stammen aan de noord- en zuidkant van de baai, de Cameragals en de Kadigals, twee aparte talen spraken. Voor hen vormde de baai een taalkloof die even breed was als het Kanaal tussen Engeland en Frankrijk. In 1791, toen de blanke nederzettingen zich begonnen uit te breiden tot voorbij Windsor en de Hawkesburyrivier, was gouverneur Phillip verbaasd langs de oevers daarvan mensen aan te treffen die

zich bedienden van verscheidene woorden die we niet konden begrijpen, en weldra bleek dat ze een andere taal spraken dan de inheemse bevolking die we tot dusverre hadden leren kennen. Zo noemden ze de maan bijvoorbeeld niet *Yan-re-dah* maar *Con-do-in*, en een penis noemden ze een *Bud-da*, terwijl onze bewoners die *Ga-diay* noemen.

Het waren de Daruks, wier gebied zich uitstreckte over een oppervlakte van ongeveer 5900 vierkante kilometer, van de kuststrook ten noorden van het gebied van de Iora's tot de streek van Katoomba en Blackheath in de Blue Mountains in het zuiden. De Daruks, de Iora's en de Tarawals (wier gebied aan de zuidoever van Botany Bay begon) waren de drie stammen waarmee de blanke kolonisten in Australië het eerst te maken kregen.

Watkin Tench (1758-1833), een jonge officier van het mariniersdetachment op het transportschip *Charlotte*, werd getroffen door het gemak waarmee de stammen elkaar konden verstaan. Hij veronderstelde dat de taal van de Daruks slechts een dialect van die van de Iora's was, 'hoewel elk van beide voor het spreken de voorkeur gaf aan zijn eigen taal'. In feite was de verscheidenheid van inheemse talen een gevolg van de hechte sociale structuur van de stammen, hun nauwkeurig omschreven gebieden, en de min of meer vaste patronen van hun omzwervingen met betrekking tot de grenzen van andere stamgebieden. Deze factoren bewerkstelligden dat elke stam zijn eigen taal intact hield, terwijl het nomadische leven de stamleden dwong daarnaast ook andere talen te leren. Vergeleken bij sommige binnenlandse stammen, die gewoon waren goederen (vuurstenen bijlen, van kreeftenschalen vervaardigde ornamenten, klompjes oker om het lichaam te beschilderen en andere plaatselijke nutsvoorwerpen) met andere stammen te ruilen langs handelsroutes van wel 1600 kilometer lang, waren de Iora's bepaald provinciaal te noemen. Talen die tachtig kilometer van hen vandaan werden gesproken konden ze niet verstaan. Hun hoofdschotel bestond uit vis, en ze hadden geen reden om de kust te verlaten. Elk bezat zijn eigen gebied – de Cameragals en de Walumedegals langs de noordkant van de baai, de Boorogegals op Bradley Head, de Kadigals rond het gedeelte waar nu Circular Quay en de Botanische Tuinen liggen – zoals ze dat al eeuwenlang hadden gedaan.

Hun voornaamste voedselbron was de zee. De vrouwen van de stam vlochten vislijnen van gestampte bastvezels, en vervaardigden haakjes uit tulbandschelpen. Aangezien die haakjes echter broos waren en de lijnen zwak, visten de Aboriginals in paren – als de vis eenmaal aan de haak zat, leidde de

vrouw hem zo voorzichtig mogelijk naar de man toe, die met zijn speer klaarstond om de vis te spietsen zodra deze binnen zijn bereik was. Aan het uiteinde van deze speren om mee te vissen zaten drie of vier van wallaby- of vogelbotjes gemaakte uitsteeksels waaraan een scherpe punt geslepen was, en die in gomboomhars waren gevat.

De lora's visten vanuit kano's. Ze vervaardigden die door uit de bast van een daarvoor geschikte eucalyptusboom een lang ovaal te snijden, en de uiteinden daarvan bijeen te binden om een boeg en een achterstevan te verkrijgen. Deze oude, gehavende 'kanobomen' waren honderd jaar geleden nog overal rond de baai te zien, maar nu zijn ze allemaal verdwenen. Het dolboord werd versterkt met een buigzame stok, die met plantaardige vezels eraan werd bevestigd. Kortere stokken, die dwarsscheeps werden ingeklemd, dienden als zalings. De kieren en naden werden vervolgens gebreeuwd met klei, of met gomboomhars. De Aboriginals hielden een vuurtje brandend op een plakkaat klei op de bodem van de kiel, zodat ze ook op zee hun vis konden roosteren en eten. Vergeleken met de uit berkenbast vervaardigde kano's van de Amerikaanse indianen waren het onstabiele en erbarmelijk primitieve vaartuigjes, 'verreweg de slechtste kano's die ik ooit heb gezien, of waarvan ik ooit heb gehoord,' was de mening van William Bradley, die op de Sirius plaatsvervangend commandant was. Ze hadden drijvers noch zeilen (de lora's waren de weefkunst niet machtig), lagen laag in het water, bogen met ieder golfje mee, en lekten als een zeef. Niettemin wisten de lora's er vaardig mee om te springen. 'Ik heb ze door een fikse branding zien peddelen,' tekende Bradley aan, 'zonder om te slaan of meer water te scheppen dan het geval zou zijn geweest als ze in vlak water hadden geroeid'. De broosheid van deze vaartuigjes paste goed bij de nomadische levenswijze van de lora's; ze waren gemakkelijk te dragen en al even gemakkelijk te vervangen. Een inheemse man kon er binnen een dag een in elkaar knutselen.

De lora's aten enorme hoeveelheden schaaldieren, hoofdzakelijk oesters, die door vrouwen werden verzameld. Bij de ingang van tientallen grotten in het zandsteen langs de oevers van de baai lagen afvalhopen van witte schalen. Bennelong Point, waar het Opera House van Sydney nu staat, werd door de kolonisten aanvankelijk Limeburners' Point genoemd, omdat hij bedekt was met een laag schalen die in de loop van duizenden jaren van ononderbroken schranspartijen was ontstaan.* Na opnieuw bijeengegaard te zijn (ditmaal door blanke vrouwen) werden de schalen verbrand in een kalkoven, en leverden zo de gebrande kalk voor Sydney's eerste metselspecie.

De lora's waren voor hun levensonderhoud niet volledig afhankelijk van

de zee. Ze gingen ook op jacht, maar zelden met boemerangs. Boemerangs moeten kunnen vliegen zonder obstakels op hun weg te ontmoeten, wat ze tot wapens voor de open grasvlakte en de woestijn maakte, en ongeschikt voor de wouden waarin de Iora's leefden. De rol die ze bij de voedselvoorziening van de inheemse bevolking van Sydney speelden is dan ook waarschijnlijk onbeduidend geweest. Hun voornaamste jachtwapens waren eerder de speer, de stenen bijl en het vuurstokje.

De jachtsperen van de Iora's waren, anders dan hun visgerei, van slechts één punt voorzien, vervaardigd van een verscheidenheid van materialen – meestal van door vuur gehard hout, maar ook wel van been of vuursteen, en soms uit een haaiantand gemaakt. John White, scheepsdokter op het transportschip *Charlotte*, tekende aan dat een vaardig jager/krijger zijn speer met ontzagwekkende accuratesse en kracht kon werpen, 'wel dertig of veertig meter, en met feilloze precisie', hoewel er wel worpen van tweemaal die afstand zijn waargenomen. Ze werden weggeslingerd met behulp van een speerwerper of *woomera*, een stok met aan het uiteinde een haak waarin de schacht van de speer paste, en die als een verlengstuk van de arm van de werper fungeerde, vergelijkbaar met het elastiek van een katapult. Met zulke wapens toegerust kon een klein groepje jagers alles neerleggen, van een buideldas tot een emoe. Vogels haalden ze uit de bomen omlaag door ze met stenen te treffen, of anders door ze te vangen door behendigheid en een yoga-achtige zelfbeheersing: 'Een inwoner gaat dan in de zonnehitte liggen slapen met een stukje vis in zijn hand; de vogel ziet het lokaas en probeert het te pakken, en dan grijpt de inwoner hem.'

Welke maatstafje ook toepaste, de Aboriginals waren in technologisch op-

* Bennelong was een lid van de Iora-stam, en de eerste Aboriginal die Engels leerde, rum dronk, kleren droeg en het vreemde voedsel van de indringers at. Hij werd voor zijn nieuwsgierigheid beloond met de vriendschap van gouverneur Phillip – en een kleine bakstenen hut van ongeveer drieënhalve vierkante meter, waarin hij woonde op de punt van wat nu de naam Bennelong Point draagt. 'De liefde en het oorlogvoeren,' tekende een koloniale dagboekschrijver op, 'waren zijn favoriete bezigheden.' In 1792 ging hij met Phillip mee naar Engeland, waar hij enthousiast ontvangen werd als een exotische Edele Wilde, de eerste Australische Aboriginal die men ooit in Londen had gezien. Na een jaar of twee was zijn waarde als bezienswaardigheid echter grotendeels verdwenen, en pas eind 1795 keerde hij terug naar Sydney, in het gevolg van de zojuist benoemde nieuwe gouverneur, John Hunter. Inmiddels paste hij niet meer in zijn oude stammenwereld, noch in de benepen microkosmos van de blanken, wier verdraagzaamheid jegens de inheemse bevolking na Phillips vertrek snel afgenomen was. Bennelong raakte steeds meer aan de drank en de rum maakte hem steeds vechtlustiger; in 1813 stierf hij op ongeveer veertigjarige leeftijd.

zicht onderontwikkeld, maar zeer bedreven in het gebruik van hun handen. Pijl en boog hadden ze niet uitgevonden, maar ze waren buitengewoon bekwaam in het besluipen, sporen volgen en imiteren. Een vaardig jager moet ieder verplaatst boomblad kunnen interpreteren, en ook een onduidelijke voetafdruk in het stof. Hij moet midden in een stap kunnen verstarren en zonder met de ogen te knipperen een halfuur lang op één been kunnen blijven staan, wachtend tot een goanna genoeg moed heeft verzameld om helemaal uit zijn boomstam naar buiten te komen. Hij moet weten hoe je een zwarte slang bij de staart oppakt en de kop eraf slaat met een beweging als het knallen van een zweep. Hij moet kunnen klimmen als een kat, en zich in gombomen omhoog kunnen werken om de honing van de wilde bijen te stelen, of een na zijn nachtelijke jacht dommelend klimbuideldier met een steen bijl uit zijn hol te hakken. Bovenal moest de jager echter elk detail van het dierenleven in zijn jachtgebied kennen – de trekroutes, de eetgewoonten, hoe de dieren hun nesten bouwden, waar ze zich schuilhielden, en hun paringsgedrag. Alleen zo kon een kleine groep nomaden in leven blijven.

Hetzelfde gold voor de plantenwereld, die het domein van de vrouwen was. Evenals alle andere bekende Australische stammen hielden de lora's streng de hand aan een geslachtelijke werkverdeling tussen mannelijke jagers en vrouwelijke verzamelaars. De kolonisten van omstreeks 1790 hebben niet veel gewag gemaakt van de planten verzamelende bezigheden van de lora's, misschien omdat het werk van mannen hen interessanter voorkwam dan dat van vrouwen, zelfs als het laagontwikkelde wilden betrof; we kunnen ons er dus geen oordeel over vormen hoe belangrijk het aandeel van plantaardig voedsel in de voedselvoorziening van de lora's is geweest. Wel kunnen we uit het beschikbare bewijsmateriaal afleiden dat de lora's geen voorstelling van landbouw hadden. Ze zaaiden noch oogstten, en ze schijnen het aangezicht van het land niet te hebben veranderd. Ze werden beschouwd als primitieven die in cultureel opzicht waren blijven stilstaan, en die ongeïnteresseerd rondzwierven in een in ecologisch opzicht al even statisch landschap, waardoor alle aanspraken die ze op grond van oudere rechten eventueel op het land zouden hebben kunnen doen gelden al bij voorbaat van nul en generlei waarde leken te zijn. In de ogen van sommige achttiende- en negentiende-eeuwers maakte dit hen zelfs ongeschikt om als menselijke wezens te leven.

De primitieve technologie van de Aboriginals bracht echter wel degelijk veranderingen in het landschap teweeg, want een van de dingen die er deel van uitmaakte was vuur. Overal waar de stammen gingen droegen ze vuur-

stokjes met zich mee, en vele vierkante kilometers wildernis werden door hen platgebrand. Ze staken holle bomen in brand en knuppelden de een goed heenkomen zoekende klimbuideldieren en hagedissen dood; ze verbrandden hele stroken struikgewas om de in doodsangst vluchtende buideldieren naar de wachtende speren toe te drijven.

Bosbrand en droogte zijn de traditionele nachtmerrie van al wat in de wildernis leeft. Een door een sterke wind aangewakkerde brand die door een door de zomerhitte verdroogd bos jaagt, is een afschuwelijk schouwspel: een zich kronkelende muur van vlammen die zich met een snelheid van 50 kilometer per uur voortbeweegt, en de ene boomtop na de andere aansteekt totdat ze aan een keten van magnesiumfakkels doen denken. Bosbranden zijn de natuurlijke vijand van alle eigendom. De inheemse Australiërs kenden echter geen bezit en schroomden niet om een paar vierkante kilometer terrein kaal te branden, alleen om een stuk of tien goanna's en buidelratten buit te maken, en ten koste van alle zich langzaam verplaatsende dieren die er huisden.

Voor de Iora's had vuur de betekenis van een onderkomen. Dit maakte deel uit van de noodzakelijke logica van hun leven, aangezien de kleine familie-groepjes die tezamen de stam vormden zich gemakkelijk en snel over een groot gebied moesten kunnen bewegen om in leven te blijven, zich voedend onder het lopen; en dat maakte vaste, permanente huizen tot iets ondenkbaars. Voor hen was de haard van veel grotere betekenis dan het huis. Een vuurstokje maakte het mogelijk die haard met je mee te dragen, maar een draagbaar huis (met andere woorden, een tent) hadden ze nooit behoeven uit te vinden. Ze waren in hun ontwikkeling veel meer achtergebleven dan de eerste de beste bedoeïen of indiaan van de prairie. Ze maakten gebruik van wat ze konden vinden: de zandstenen grotten langs de oevers van de baai bijvoorbeeld, en door lappen boomschors overeind en tegen elkaar te zetten verkregen ze primitieve 'hutjes'. 'Hun onwetendheid op het gebied van de bouwkunst,' merkte John Hunter, ondercommandant van de Sirius op,

wordt ruimschoots gecompenseerd door de welwillendheid waarmee de natuur voor die opmerkelijke zachtheid van de rotsen langs de zeekust heeft gezorgd. Deze brokkelen steeds verder af, en dit voortdurende verval doet grotten van aanzienlijke afmetingen ontstaan: ik heb er wel gezien waarin veertig tot vijftig mensen een onderdak zouden kunnen vinden, en in geval van nood zouden we ons er zelf ook niet slecht in ondergebracht achten, voor een nacht.

Hij spande daarmee het paard achter de wagen: het was niet dat de lora's in grotten woonden omdat ze geen hutten konden bouwen, maar eerder dat ze verkozen geen hutten te bouwen omdat ze die grotten ter beschikking hadden. Een andere koloniale waarnemer had wel door waarom de Aborigines er geen voor een Europeaan herkenbare bouwkunst op na hielden:

... Degenen die de hutjes van stukken bast maken zijn slechts zeer gering in aantal, over het geheel genomen. Over het algemeen geven ze de voorkeur aan de kant-en-klare onderkomens die ze in de rotswand vinden, wat volmaakt in overeenstemming is met hun zwervende manier van leven, want ze blijven nooit lang op één plaats, en aangezien ze gezamenlijk rondtrekken in stamverband, zou zelfs het vervaardigen van de boomschorshutjes langer duren dan ze het op één plek zouden kunnen uithouden.

Grotten en van bast vervaardigde schuilplaatsen zijn tochtige onderkomens, en het wordt 's nachts koud langs de baai. Daarom sliepen de lora's dicht op een, op een kluitje naast hun altijd smeulende kampvuren, en per ongeluk opgelopen brandwonden waren een algemeen verschijnsel. De restanten van buideldiervellen, visgraten en wallaby-ingewanden die rond de ingang verspreid lagen trokken zwermen vliegen en andere insecten aan, want de 'hygiëne' van de nomadenstam kwam eenvoudig hierop neer dat ze wegliepen en hun afval en hun uitwerpselen lieten liggen (een oeroude gewoonte die catastrofale gevolgen zou hebben voor hun marginale afstammelingen van een generatie of twee later, die, van hun stamtradities beroofd en uitzichtloos in de schamele hutten van hun getto's gevangen zittend, langs de periferie van de blanke nederzettingen zouden wonen). Overal waar ze gingen werden ze geplaagd door muskieten, waartegen ze visolie als afweermiddel gebruikten: 'Het is allerminst ongebruikelijk de ingewanden van vissen op hun hoofden in de zon te zien drogen, totdat de olie over hun gezicht en lichaam loopt. Zich hiermee in te smeren wordt door hen voor zo belangrijk gehouden, dat zelfs kinderen van twee jaar het gebruik ervan wordt bijgebracht.' Aangezien de lora's zich nooit wasten, brachten ze hun hele leven door onder het mengsel van ranzige visolie, dierlijk vet, oker, zand, stof en zweet dat hun lichaam in een dikke laag bedekte. Ze waren ontstellend smerig en ze stonken afschuwelijk, maar hun uithoudingsvermogen en de ontwikkeling van hun spieren waren subliem, en aangezien hun dieet geen suiker bevatte (uitgezonderd de wilde honing, die een zeldzame lekkernij voor hen was) en slechts weinig zetmeel, hadden ze een uitstekend gebit, in tegenstelling tot de blanke indringers.

Geen bezit, geen geld of ander zichtbaar ruilmiddel; geen surplus of opslagmogelijkheid daarvoor, en bijgevolg zelfs niet de geringste voorstelling van het begrip kapitaal; geen handel met de buitenwereld, geen landbouw, geen vee of huisdieren, uitgezonderd de halfwilde dingo's die hun kampe-menten overal vergezelden; geen huizen, kledingstukken, aardewerk of metaal; geen onderscheid tussen vrije tijd en arbeid, maar een onophoudelijk wroeten en jagen naar een minimale hoeveelheid voedsel, net genoeg om in leven te blijven. Het is dan ook zeker waar dat de lora's de meeste van de gebruikelijke tests van de blanke beschaving in het georgiaanse tijdperk niet konden doorstaan. Ze schenen er zelfs niet die maatschappelijke onderverdelingen op na te houden die bij andere stamgemeenschappen waren waargenomen, zoals in Amerika, of op Tahiti. Waar waren de inheemse koningen, hun adel, hun priesters, hun slaven? Ze waren er niet. Hoewel ouderen speciale eerbied genoten als de dragers van de verzamelde mythen en folklo- re van de stam, hadden ze geen speciaal gezag over de jongeren, wanneer die eenmaal volwassen waren en volledig ingewijd; en het denkbeeld van erfelij- ke kasten was iets onvoorstelbaars voor de Aborigines, die in een toestand leefden die iets weghad van een primitief communisme. Maar als de Abori- gines zelfs geen degelijke hiërarchische instincten bezaten, wat viel er dan aan hun samenleving te respecteren? Kort gezegd, wat was er 'edel' aan deze 'wilden'? De eilandbewoners van Tahiti konden nog worden beschouwd als de laatste overlevenden van de klassieke gouden eeuw; met hun fraaie kano's en hun kunstig gewrochte ornamenten, hun strenge rangorde en hun ruime voorraden gratis kokosnoten leefden ze duidelijk in overvloed, de paradijselijke voorloper van bezit, terwijl ze bovendien geruggesteund werden door een sterk ontwikkeld klassegevoel.

In Australië was geen plaats voor zulke ovidiaanse sentimenten. De Tahiti- anen mochten dan leven als schepselen van vóór de zondeval, als ongeletter- de Atheners, de lora's waren Spartanen bij hen vergeleken. Ze waren het toonbeeld van 'harde' primitiviteit, en de naam die Phillip aan een inham in de baai van Sydney gaf zinspeelde daarop: 'Hun zelfvertrouwen en hun man- nelijk gedrag,' berichtte hij aan Lord Sydney, 'hebben me doen besluiten deze plek de naam Manly Cove te geven.' De jongens van de lorastam oefen- den onafgebroken met hun speren en woemera's, en deden daarbij aan het spel van jonge Spartanen denken. Ze geloofden onvoorwaardelijk in de kracht van hun wapens, en een roerende passage in het dagboek van scheepsdokter John White beschrijft hoe een van hen reageerde toen hij hem de werking van zijn pistool demonstreerde:

Vervolgens scheen hij, door middel van tekenen en gebaren, te vragen of het pistool een gat zou maken door hem heen, en toen ik hem duidelijk maakte dat het dit inderdaad zou doen toonde hij niet het geringste spoor van angst; integendeel, hij trachtte indruk op ons te maken door ons een idee van de superioriteit van zijn eigen wapens te geven, die hij op zijn borst richtte, en door te wankelen en met veel vertoon op de grond te vallen scheen hij ons aan het verstand te willen brengen dat de kracht en de uitwerking daarvan dodelijk en onweerstaanbaar waren.

Schermutselingen met andere families, of met vreemde stammen langs de grens die de stamgebieden van elkaar scheidde, waren een onvermijdelijk gegeven van het nomadenleven. In dit opzicht waren de lora's waarschijnlijk niet minder strijdlustig dan andere stammen in het zuidoosten van Australië, hoewel hun treffen dikwijls slechts van symbolische aard was. Ze hielden er geen 'gespecialiseerd' leger op na. Ze kenden geen verschil tussen krijgslieden en burgers, of tussen jagers en krijgers. Bovendien scheen het idee dat ze van nature gewelddadig waren – 'wilden' dus, en niet alleen in hun uiterlijk en in economisch opzicht, maar ook wat hun gedrag aanging –, bevestigd te worden door de ruwe en hardvochtige familieverhoudingen die bij hen golden, speciaal wat betreft de behandeling van vrouwen.

Dat afgezaagde cliché van de tekenaars van spotprenten en stripverhalen, het stenen-tijdperkhuwelijk, waarin de knorrende geluiden makende neanderthaler het in dierenvelen gehulde meisje met zijn knots neerknuppelt om haar vervolgens mee te sleuren naar zijn hol, is indertijd begonnen met saters in de klassieke oudheid en middeleeuwse legenden over wilde mannen die in de wouden woonden, maar het werd versterkt door de eerste verhalen over de manier waarop Aboriginals op vrijersvoeten zich gedroegen. In een afbeelding in de in 1802 onder het pseudoniem Barrington gepubliceerde *History of New South Wales* zien we dit voor het eerst in volmaakte vorm: de gespierde wilde die, met zijn knots in de hand, zijn bewusteloze slachtoffer ruggelings meesleurt door het kreupelhout. 'Hun gedrag ten opzichte van vrouwen maakt hen aanzienlijk minderwaardiger dan de beesten van de schepping,' merkt de auteur op strenge toon op, en zinnenprikkelend vervolgt hij:

Om aan een vrouwelijke partner te komen zetten ze allereerst, al moge dit misschien romantisch schijnen, hun zinnen op een vrouw van een vijandige stam. Dan verdooft het monster haar met slagen, die hij haar op hoofd,

rug, nek, ja op alle delen van haar lichaam toebrenge met zijn knuppel, waarna hij haar bij een van beide armen grijpt en haar, terwijl het bloed uit haar wonden stroomt, met zich meesleurt door de bossen, over stenen, heuvels en omgevallen boomstammen, met al het geweld en de vastbera-denheid van een wilde, net zolang totdat hij zijn stam heeft bereikt.

Het ligt voor de hand dat het bij de werkelijke huwelijksvoltrekkingen van de lora's minder gruwelijk toeging dan dit. Gewapende verkrachting als nevenverschijnsel van stammenoorlogen was bij de Aboriginals niet onbekend, maar een stam die om aan vrouwen te komen uitsluitend van grensovervallen afhankelijk was, zou niet lang hebben kunnen standhouden. Wat zou trouwens de zin ervan zijn geweest? Er waren genoeg lora-vrouwen om in de behoefte van lora-mannen te voorzien. Het onwrikbare gegeven van het leven binnen de stam was echter dat vrouwen in het geheel geen rechten hadden, en niets konden kiezen. Een meisje werd doorgaans al 'weggegeven' zodra ze geboren was. Ze was het absolute eigendom van haar familie tot haar huwelijk, op welk tijdstip ze het al even hulpeloze bezit van haar echtgenoot werd. Het idee van een op romantische liefde gebaseerd huwelijk kwam de lora's al even absurd voor als de meeste Europeanen van die tijd. Het doel van de uithuwelijking was echter niet het samenvoegen van bezit, zoals in Europa de gewoonte was, maar het versterken van bestaande familiebanden door gunsten over en weer. De status van een vrouw veranderde er niet veel door. Zowel voor als na het huwelijk was ze niet meer dan een naar wortels wroetend, schaaldieren verzamelend stuk roerend goed, een slavin wier maatschappelijke waarde uit een paar gespierde armen, grijpten en een vagina bestond.

Als teken van gastvrijheid werden echtgenotes ter beschikking gesteld van bezoekers aan wie de mannen van de lora-stam eer wensten te bewijzen. Alvorens eropuit te trekken om wraak te nemen op een andere groep inheemse bewoners ruilden krijgers hun vrouwen met elkaar als uiting van broederschap. Als een stamgroep op het punt stond te worden aangevallen, en men wist waar de vijand zich ophield, werd er wel eens een groepje vrouwen die kant uit gestuurd; de aanvallers konden dan tonen dat ze openstonden voor een vreedzame schikking door met hen te copuleren. Kwamen de vrouwen echter onberoerd terug, dan was dat een teken dat er geen andere mogelijkheid overbleef dan de strijd. Een wapenstilstand tussen twee stammen werd doorgaans bezegeld door de vrouwen voor een nacht met elkaar te ruilen. Bij zulke gelegenheden werden alle familiewetten, uitgezonderd

de heiligste taboes tegen bloedschande, tijdelijk buiten werking gesteld. En bij de grote ceremonies of *corroborrees* ten slotte, waarbij urenlang eentonig gezongen en gedanst werd tot een toestand van extase was bereikt, en die bedoeld waren om de identiteit van de stam te bekrachtigen door alle individuele ego's met elkaar te doen versmelten tot één communale massa, speelden ook seksuele orgieën een rol. Aangezien zulke bijeenkomsten door de eerste kolonisten echter maar zelden werden gezien, en door hen gebrekkig beschreven en nooit begrepen zijn, valt onmogelijk te zeggen hoe groot die rol was, of hoe streng de voorschriften waren waaraan deze gebonden was. Als een vrouw maar de minste tegenzin liet blijken om zich voor een van deze doeleinden te laten gebruiken, als ze lui scheen of haar heer en meester ook maar enige andere reden tot misnoegen gaf, placht ze hevig geslagen of zelfs aan een speer geregen te worden.

Vruchtbaarheid, de gebruikelijke bescherming voor vrouwen in gevestigde landbouwgemeenschappen, vormde een gebrekkige beschutting. Een teveel aan kinderen zou het nomadische leven van de lora's in de weg hebben gestaan. Op reis moest iedere vrouw naast voedsel en gebruiksvoorwerpen ook haar kroost torsen. Ze kon maar één kind dragen. Dat kind werd altijd pas laat gespeend; het werd aan de borst gevoed totdat het drie jaar of ouder was, aangezien er in Australië geen koeien of geiten waren die als alternatieve melkbron konden dienen. Zonder die moedermelk zou de ruwe kost van de volwassenen hen al spoedig de hongerdood hebben doen sterven, aangezien er geen manier was om een taai stuk nauwelijks geschroeid wallabyvlees verteerbaar te maken voor een tandeloze zuigeling.

Om zich tegen een teveel aan kinderen te behoeden hadden de lora's, evenals alle andere Australische stammen trouwens, de gewoonte miskramen op te wekken door zwangere vrouwen kruiden te geven of, wanneer dat niet hielp, op hun buik te stampen. Als die maatregelen niet werkten, werd het ongewenste kind bij de geboorte gedood. Misvormde kinderen werden gesmoord of gewurgd. Als een moeder tijdens de bevalling stierf, of als dit gebeurde wanneer ze een baby had die nog aan de borst was, werd het pasgeboren kind of de zuigeling samen met haar verbrand nadat de vader het de schedel had ingeslagen met een grote kei.

Deze meedogenloze opruiming van hulpeloze schepsels aan de ene kant van het leven vond ook aan het andere uiteinde plaats. De lora's respecteerden hun oude mannen als bewaarplaatsen van stamwijsheid en godsdienstige kennis, maar de stam liet zich niet in zijn voor het overleven van nomaden zo onontbeerlijke bewegingsvrijheid belemmeren door de ouden en de

zieken in leven te houden nadat hun tanden waren uitgevallen en hun gewrichten stram waren geworden.

Het was een harde gedragscode, maar een die het de Aboriginals mogelijk had gemaakt duizenden jaren lang te overleven zonder zich in technologisch opzicht verder te ontwikkelen of hun hulpbronnen uit te putten. En in januari 1788 was die gedragscode nog steeds van kracht, hoewel hij niet de minste kans had om de blanke invasie te overleven. Waar de blanken zich echter het meest het hoofd over braken was waarom deze mensen zo'n uitgesproken territoriaal gevoel aan de dag legden terwijl ze geen merkbare cultus van privébezit schenen te hebben. Wat was het dat hen aan het land bond? De koloniale dagboekschrijvers deden hun best om bij de inheemse bevolking tekenen van een godsdienstige ontwikkeling te bespeuren, hoewel belemmerd door de ondoorgrondelijkheid van een taal die ze niet verstonden, maar ze vonden maar heel weinig om melding van te maken. 'We hebben niet kunnen vaststellen,' schreef kapitein Hunter, 'dat ze er zoiets als een heilig voorwerp op na houden; ook zon, maan en sterren schijnen niet meer van hun aandacht op te eisen dan het geval is bij de andere dieren [sic] die dit onmetelijke land bewonen.' Inderdaad bezaten ze niet veel van de uiterlijke kenmerken van enig godsdienstig geloof. Er waren geen tempels of altaren of priesters, geen vereerde beelden die in het openbaar stonden opgesteld, en niets wat op het brengen van offers of (afgezien van de corroborrees) op gemeenschappelijk gebed wees. In dit alles verschilden ze van de Tahitianen en de Maori's, die gevestigde landbouwvolkeren waren. De Iora's waren dit niet: zij droegen de voorstellingen van hun heiligdommen, van een mythisch verleden en hun voorvaderlijke afkomst op hun zwerftochten met zich mee. Deze waren belichaamd door het landschap, door iedere heuvel en ieder dal, elke dier- en boomsoort, en namen hun vaste plaatsen in in een stelselmatig, maar onomschreven geheel. Als je hen van dat gebied beroofde, waren ze niet verstoken van 'bezit' (een abstract denkbeeld waaraan door een ander stuk grond kon worden voldaan), maar van hun belichaamde geschiedenis, de plaats van handeling van hun mythologie, hun 'dromenland'. Er was geen enkele mogelijkheid om dit door het stamgebied vertegenwoordigde, in de loop van eeuwen gegroeide weefsel van symbolische en spirituele gebruiken zomaar door een uiting van de wil te verplaatsen en over te brengen op een ander stuk grond. De Aboriginals hun grondgebied te ontnemen stond dan ook gelijk met hen te veroordelen tot een geestelijke dood – een vernietiging van hun verleden, hun toekomst en hun kans op transcendentie. Geen van hen zou zich dit hebben kunnen voorstellen, aangezien er

nog nooit eerder indringers van buitenaf waren gekomen. En dus moeten ze daar hebben gestaan, nieuwsgierig en verontrust, maar zonder echt bang te zijn, en het schouwspel vanaf de landtongen hebben gadeslagen toen die reusachtige kano's met hun zeilen als kleurige wolken de baai kwamen binnenglijden naar Sydney Cove, de ankers in het water plonsden, en de verstoneken van Moeder Engeland op dit voorvaderlijk terrein werden uitgebraakt om hun eigen gevangenis op te richten.